

ara|entrevista

Albert Balcells

Catedràtic d'història contemporània a la UAB

“No podem demanar una universitat més catalanitzada que la societat”

SÒNIA SÁNCHEZ

Estudis “La universitat catalana no surt indemne de 40 anys de dictadura. La presència del castellà i d'una mentalitat espanyola que no fa diferències encara és alta” **Projecció** “Va ser un error eliminar els cursos de cultura catalana per a estrangers”

L'historiador Albert Balcells ha estat president de la secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), del qual encara avui és membre destacat. En el seu nou llibre, *Els Estudis Universitaris Catalans (1903-1985)*, desgrana la trajectòria d'aquests ensenyaments que es van desenvolupar al marge de la universitat oficial durant tot el segle XX. De la mà d'entitats com Benèfica Minerva i mecenes com Fèlix Millet pare, diverses generacions d'alumnes i professors universitaris van mantenir vius els estudis de llengua, literatura, història i dret civil català fent classes allà on podien, des de l'Ateneu de Barcelona, abans de la Guerra Civil, fins als domicilis dels mateixos mestres, en la clandestinitat de després.

El nombre d'alumnes d'aquests estudis sempre va ser força reduït. Per què cal dedicar-hi un llibre?
És cert que era una elit, una minoria dins la minoria universitària, però els estudis universitaris catalans (EUC) no només van formar un cos acadèmic preparat en matèries que no se'ls ensenyaven a la universitat, sinó que van salvar-nos de la descatalanització universitària. Van salvar la cultura catalana dins les universitats. És la suma de molts anys de feina grisa i amagada, fruit de la perseverança en una empresa absolutament desproporcionada, que és crear una cultura nacional catalana o, més encara, crear la nació creant una cultura nacional, en el context en què estaven. Va ser una petita llavor, no l'única, però sí una de les que expliquen la pervivència de la identitat catalana malgrat dues dictadures anticatalanes.

Però a més de la catalanització, reivindicaven més autonomia i més investigació a la universitat.
Sí. Els EUC neixen el 1903 davant la negativa de l'Estat d'integrar els estudis de llengua, història i literatura catalanes a la universitat. Per fer-ho, i per modernitzar la universitat fent-hi més recerca, l'autonomia universitària era indispensable.

El període de la Segona República, però, va ser un parèntesi?
No del tot. S'ha idealitzat molt la suposada autonomia de la Universitat Autònoma de Barcelona creada per la Segona República, però en realitat depenia d'un patronat representat a parts iguals pel govern de la República i el govern de la Generalitat. De fet, contra el tòpic erroni que els EUC van desaparèixer durant el quinquenni republicà, el que he descobert amb la meua investigació per a aquest llibre és que no van desaparèixer, sinó que es van reconvertir en estudis complementaris als de magisteri.

La universitat pública catalana actual compleix les expectatives dels que van ser impulsors dels EUC?

Això seria preguntar-se si la universitat actual és realment la punta de llança de la creació cultural catalana. Jo no podria dir un sí rotund, però tampoc un no rotund. És cert que durant el franquisme esperàvem molt més de la universitat. Però és que s'esperava molt més de moltes coses. La universitat catalana que plantejaven els impulsors dels estudis universitaris catalans a l'inici del segle XX no s'ha aconseguit del tot. Però és que no podem demanar a la universitat que estigui més catalanitzada que la societat catalana.

Veü, doncs, un dèficit de catalanització a la nostra universitat?
S'ha fet molt, però 40 anys de castellanisme dins la universitat fan mal. No se'n surt indemne. Quina proporció de classes es fan en català avui dia a la universitat? És diferent a cada centre, però la presència del castellà és enorme, com també ho és d'una mentalitat espanyola que no diferencia la realitat catalana del conjunt de l'espanyola. Ara bé, tot i que pugui ser insuficient, aquest llibre el que explica és tot el que ha costat convertir la universitat en un cos obert a la cultura catalana. Vull recordar a les noves generacions que hem trigat cent anys a modernitzar-la, autonomitzar-la i catalanitzar-la; no per dir que ja en tenim prou, sinó que cal seguir progressant, però que no serà un regal.

Creu que potser a la Transició no es va incidir prou en aquest aspecte?
En el món universitari, la reivindicació catalanista ha seguit sempre una evolució en ziga-zaga. Recordo que l'any 1962 reivindicàvem que s'ensenyés llengua i literatura catalana a la universitat, una petició modesta perquè estava molt interioritzat que tot l'ensenyament havia de ser en castellà. Però deu anys després, en algunes assemblees d'estudiants universitaris, en un moment de màxima contestació al règim de Franco, se'ns diu: “Parleu en castellà perquè el català és la llengua de la burgesia”. La mínima permissivitat franquista als estudis de català va fer creure que no calia anar més enllà.

Hi faria alguna proposta concreta?
Crec que va ser un error acabar amb els cursos d'estiu de cultura catalana per a estrangers que es feien entre els 60 i el 1985. La Universitat de Barcelona continua organitzant cursos per a estrangers de cultura espanyola i, en canvi, no existeixen uns cursos per a estrangers de cultura catalana. Tot i que el nombre de lectors de català a les universitats estrangeres és molt superior al de fa anys, ens falta aquesta altra pota. Molts dels catalanòfils actuals a les universitats estrangeres van passar per aquells cursos d'estiu. Van ser una eina molt important de projecció exterior de la cultura catalana i encara fan falta. —

un lloc

Empúries

un color

GRANA

un llibre

‘De la memòria i el seu ús crític’, d'Enzo Traverso

L'historiador és membre de l'Institut d'Estudis Catalans. PERE TORDERA

La Universitat té futur

Ricard Torrents
President del Consell Consultiu
de la Universitat de Vic

La Universitat no passa pel millor moment. La cara dels rectors que compareixen davant dels mitjans encaixant retallades pressupostàries és prou eloqüent. Després de

passar els darrers cursos intentant d'eixugar dèficits acumulats multimilionaris, ara els plou sobre mullat. Si el finançament de les universitats pateix insuficiències cròniques i retards endèmics, les actuals mesures econòmiques restrictives auguren un llarg cicle de vaques magres i un viratge cap a un model d'universitat, on no sigui possible que les tres universitats grosses, UB, UAB i UPC, sumin un dèficit de més de 200 milions d'euros. Fins al punt que, a parer de molts, la Universitat tal com l'hem coneguda en les darreres dècades arriba a la fi.

Però no és pas només la crisi econòmica la que arrossega la Universitat clàssica cap a l'agonia. Una recent sacsejada interna ha commocionat el món universitari d'Europa i dels països que s'inspiren en els models europeus. Com l'escàndol que tot un ministre de la Defensa d'Alemanya, el país de més reputació universitària d'Europa i potser del món, dimiteixi enxampat en flagrant delictes de plagi de la tesi doctoral, sota la mirada complaent del tribunal i amb massa comprensió de la cancellera Merkel. El rector de la London School of Economics, la universitat-escola de negocis més reputada d'Europa, es veu obligat a dimitir davant l'evidència que

ha rebut favors econòmics d'un fill de Gaddafi, el qual, a més, també havia plagiat la tesi de doctorat. A Catalunya la comprensió per la vicepresidenta Joana Ortega, que inflà el currículum amb un títol universitari de llicenciada en Psicologia, sense haver acabat la carrera, no ha pas contribuït a la reputació de la Universitat. Com no hi han contribuït els moviments d'estudiants i de professors anti-Bolonya que encara cuegen.

Mentrestant apareixen llibres inquietants com aquest *Adéu a la Universitat. L'eclipsi de les humanitats*, del professor de la Universitat de Barcelona

La Universitat del futur no es construirà autonegant-se la identitat universitària o dissimulant la catalanitat

Jordi Llobet, que li ha posat aquest títol, elegíac i melangiós, però de ruptura, no sols perquè plega "acollit" en un pla de jubilació, sinó perquè el seu adéu és a la Universitat històrica i a les Humanitats que s'hi aprenien i s'hi ensenyaven. El llibre de Llobet és un adéu a la Universitat desplaçada per la que s'imposa, alhora que un al·legat contra aquesta nova Universitat, sotmesa al pla Bolonya i a la tirania de les TIC.

O llibres plens de candor i de fe en aquesta nova universitat, com és el que han escrit vuit rectores d'universitats d'arreu del món, encapçalades per la

de la UOC, Imma Tobella: *Capgirant la universitat. Accions per al futur proper*, on "intenten pensar i repensar el paper de la universitat actual, l'estat de la universitat arreu del món, els problemes que pateix com a institució educativa i els reptes que ha d'encarar en una societat canviant, en què l'arribada de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) ha tingut una gran incidència". On és el problema?

O, en fi, llibres plens de bons exemples com *Els Estudis Universitaris Catalans (1903-1985)*. Per una *Universitat Catalana*, on l'historiador Albert Balcells ressegueix la trajectòria exemplar d'aquesta institució on es van formar generacions d'intel·lectuals catalans. Des dels orígens, en el marc del Primer Congrés Universitari Català (1903), passant per la consolidació, juntament amb l'Institut d'Estudis Catalans (1908-1913), per la clandestinitat en la dictadura de Primo de Rivera i la dictadura franquista, fins als cursos d'estiu de cultura catalana per a estrangers (1961-1981), per on van passar professors catalanòfils de diverses universitats europees i americanes. Un cant a la Universitat del futur ideal, com la ciutat dels somnis.

S'està, doncs, gestant la Universitat del futur? Potser ja som a la Universitat del futur. Serà una universitat que es nega a si mateixa i prefereix parlar de "formació professional superior" o d'"estudis primaris, secundaris, terciaris"? En tot cas la Universitat del futur no es construirà autonegant-se la identitat universitària o dissimulant la catalanitat. Fins i tot contra ella mateixa la Universitat té futur.